

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 2. oktobra 1896.

Politiški oddelek.

Slovenščina pri sodiščih na Primorskem.

Večina Goriške, pa tudi večina Primorske sploh je slovanska, a vendar se na Primorskem jako prezira slovenščina. Pri porotnih sodiščih v Trstu, Rovinju in Gorici so vselej skoro sami italijanski porotniki, ki slovenščine ne znajo in ki so največji nasprotniki našega naroda. Taki ljudje potem sodijo slovenske zatožence. Rabiti se mora pri obravnavah tolmač, da pretolmači italijanskim porotnikom izpovedbe zatožencev in prič.

Varnost pravosodja je pri taci razmerah pač jako majhna, tem manjše, ker so Italijani kruti in sovražniki našega naroda.

Posluje se pri zbornih sodiščih skoro izključno v laščini. Tako je goriško okrožno sodišče poslalo v Kobarid zaradi neke obravnave priči italijansko povabilo. V Kobaridu je jedna priča, neka kmetska dekle zaradi tega naredila sledečo pritožbo na pravosodno ministerstvo:

„Visoko c. kr. ministerstvo! Podpisana sem prejela od c. kr. okrožnega sodišča v Gorici povabilo k obravnavi; prilagam ga pod A. Ko sem začela čitati, videla sem, da je italijansko. Razumela nisem nič, a šele drugi so mi ga prebrali in so mi povedali, kaj hoče velesl. okrožno sodišče od mene.

Trg Kobarid je čisto slovensk in v čisto slovenskem okraju tolminskem, v deželi Goriški, kjer prebiva velika večina Slovencev. Zato mi je neumevno, kako more velesl. c. kr. okrožno sodišče pošiljati meni v Kobarid laško povabilo h kazenski obravnavi.

Jaz odločno protestujem proti takemu postopanju c. kr. oblasti proti meni kot Slovenki te dežele in prosim:

Visoko c. kr. ministerstvo pravosodja naj blagovoli naložiti velesl. c. kr. okrožnemu sodišču v Gorici, da mi mora vročiti slovensko povabilo. Sploh pa naj blagovoli poučiti c. kr. okrožno sodišče, da tudi za nas od vseh prezirane Slovence veljajo državni ustavni zakoni, da

nas torej c. kr. oblasti nimajo žaliti z dopisi v tujih jezikih.“

Sedaj bodo na Dunaju vsaj zvedeli, kako se postopa proti Slovincem v Gorici. Nadejamo se, da ministerstvo pojasni pravo stališče goriški sodniji. Vsekako je žalostno, da morajo kmetska dekleta učene sodnike poučevati državne osnovne zakone, ki poslednji v dolgih tridesetih letih niso imeli časa, da bi se jih naučili.

Taki slučaji niso redkost, temveč so na dnevnem redu. Preziranje slovanščine je vedno očitnejše. Seveda kriva je mnogo vlada, ki imenuje za naše sodnike, ki slovenski ne znajo.

Notar g. J. Kavčič je poslal v Gradišče slovensko vlogo, sodišče jo je vrnilo stranki brez sleherne opombe in rešitve, da si je zakon, da vsaka vloga se mora rešiti tako ali tako. Vloga je romala s pritožbo na višje sodišče, ki jo še le vroči sodišču v Gradišču. Da jo pa to sodišče reši v laškem jeziku, to je gotovo, ker tako prakso podpira samo višje sodišče. Ali — enako naj bi delala slovenska sodišča v deželi! Tudi nemške in laške vloge bi potemtakem morala reševati v — slovenščini.

O goriškem okrajnem sodišču se slišijo tožbe vsak dan. To sodišče sicer rešuje slovenske vloge tudi v slovenskem jeziku, ali zapisniki so vsi laški. To je nezakonito. Zemljeknjižni spisi se vračajo strankam z laškimi vročilnimi listi. Te dni je šla na ministerstvo pritožba v tem oziru, ker zavračanje ni nič pomagalo.

Višje deželno sodišče rešuje civilne pritožbe v laščini, a ob enem naloži prvi instanci, naj izda stranki slovenski prevod. Kolika muka je to za sodnika prve instance. Ali konečno je to vendar le prevod, kar dobi stranka v roke! Kdo jamči za točnost prevoda? Zategadel se je bil dr. Stanič pritožil na najvišje sodišče in zahteval, da mora višje deželno sodišče samo reševati slovenske vloge v slovenskem jeziku. Ali najvišje sodišče je potrdilo dosedanjo prakso. Gospodje so se gotovo zbal, da bi ob enem obsodili tudi sebe, ako bi ugodili pritožbi.

Tako postopanje nadsodišča je kvarno. Po nepotrebem se obremenujejo sodišča prve instance. To jemlje okraj-

nim sodiščem veselje do slovenskega uradovanja, češ s tem si naložimo le novo breme prevajanja rozsodb višjih instanc. Tudi nižji sodnik tako dobro ne pogodi duha utemeljevanja pri prevajanju, kakor bi ga sodnik, ki je sodeloval pri rozsodbi.

Seveda to prakso so upeljali zaradi tega, ker pri nadsodiščih nimajo slovenščine večših sodnikov.

Na taka mesta imenujejo se sami Italijani in Nemci. To pa seveda ne zaradi tega, da ni sposobnih slovanskih sodnikov za taka mesta, temveč se to dela še za to, da se ohrani kolikor je moč italijansko ali nemško uradovanje. Na višjih mestih sploh primankuje dobre volje za slovensko uradovanje.

Tako postopanje je škodljivo tudi zategadel Slovincem, ker njih sinovi pri sodiščih tako hitro ne napredujejo v službi. Zato je pa dolžnost naših slovenskih poslancev, da porabijo ves vpliv v to, da bodo višja sodišča slovenske vloge tudi slovenski reševala.

Kadar se to doseže, pridejo tudi k višjemu deželnemu sodišču slovenščine večši možje in ti bodo tudi poskrbeli, da se pri podrejenih sodiščih odpravijo vsi nedostatki in konec bode slovenskim pritožbam.

Politični pregled.

Mac Nevin in — naša imena. — Mac Nevin, nepremagljivi paša celovski, spravil se je bil nad brata „Sablačana“ in z njima vred hotel je „posabljati“ ves slov. koroški rod. Pod kaznijo jima je zapovedal, da imata svoje slovensko ime „Zablačan“ ali „Sablačan“ pisati po nemškem pravopisu — tedaj „Sablatschan“. Naši poslanci opozorili so ministerstvo na delovanje g. Mac Nevina, vsled priziva bratov Zablačanov pa se je pečala s to zadevo visoka c. kr. deželna vlada koroška ter jo z odlokom z dne 3. julija t. l., št. 3355, rešila tako, da smemo biti zadovoljni. Odlok slove tako-le: „Št. 17763. Gospodu Mihi Sablačan-u v Glinjah, obč. Medborovnica. Visoka c. kr. deželna vlada je z odlokom z dne 3. julija 1896, št. 3355, vsled priziva Lovrencija Zablačan-a in Mihe Sablačan-a, posestnikov v Glinjah, tuuradni ukaz z dne 13. prosinca 1896, št. 30 045 l 1895, s kojim se jima je v smislu cesarske naredbe z dne 20. aprila 1854., drž. zak. št. 96. pod kaznijo napovedalo, da imata svoja družinska imena pisati v smislu pisave, katera se nahaja v krstnih matrikah glinjskega župnega urada, „Sablatschan“ in ne kakor doslej „Zablačan“ oziroma „Sablačan“ — razveljaviti izvolila. C. kr. okrajno glavarstvo. V Celovcu, dne 7. julija 1896. C. kr. dež. vlade svetnik Mac Nevin l. r.“ Vsled tega odloka smeta se brata Zablačana pisati kakor doslej za „Zablačana“ oziroma za „Sablačana“. A ta odlok je hkrati prevelike važnosti za koroške Slovence sploh, kajti konsekvence, katere smejo izvajati iz njega so naslednje: Vsak Slovenec sme svoje slovensko ime pisati tako, kakor se njegovo ime piše v pravilni slovenščini. Kdor se je pisal z „tsch“, „sch“, „gg“ itd., sme se od zdaj naprej pisati s slovenskim „č“, „š“, „k“, itd. Nikdo mu tega braniti ne more. Tudi se sme zahtevati, da se krstne matrice popravijo v tem smislu ter da se slovenska pisava družinskih imen spoštuje tudi v uradih. Vzdrinite se torej, Slovenci in Slovenke koroške, ki imate spačena in po nemško prikrojena imena, in pišite jih zanaprej tako, kakor so jih pisali vaši pradedje pred stoletji, t. j. z domačimi slovenskimi črkami!

Mac Nevin in volitve. — V celovškem okraju so volitve za Slovence neugodno izpadle in v krajih, v katerih bi

smeli pričakovati zmage. Morda je to marsikom bolj umljivo, če povemo, da tu glavari Mac Nevin. V več občinah, zlasti v Slov. Plajbergu in Podgoro je g. Mac Nevin kot komisar odpravljaj volilce iz volilne dvorane, češ, da tam nimajo več opravka, ko so oddali svoj glas. To se nam hkrati čudno in nepostavno zdi. Da hočejo slovenski možje pri celi volitvi biti navzoči, za to imajo uzrokov dosti. Navadno sedijo v volilnih komisijah, in tako je bilo tudi v imenovanih krajih, sami nasprotniki. Slovenski volilni možje imajo zato vendar dolžnost in pravico, da sami pazijo ali se vse v redu vrši. Pravijo sicer vsaj so navzoči politični komisarji, ki morajo gledati, da se postopa po postavi. Znani so slučaji ravno iz Rožne doline, da so bile volitve zavolj nepostavnosti ovržene, dasiravno je bil vladni komisar navzoč. Morda ve o tem tudi žlahtni g. baron Mac Nevin? — V onih krajih torej je spravil vladni komisar iz sobe vse slov. volilce, ko so šteli glasove. To je pa naravnost zoper § 36 dežel. volilnega reda, ki pravi, da smejo volilci biti v volilni sobi. Volitev je vendar javna, zakaj hoče le g. baron Mac Nevin vse opraviti tako tajno-skrivnostno, v krogu svojih ožjih somišljenikov? In nobenega drugega okraja v tem oziru ni došla nobena pritožba, samo iz celovškega. Vidi se, da tu v vsakem oziru vlada drug duh, kakor po ostalem Koroškem.

Državni zbor. — Vlada misli takoj državni zbor razpustiti, ako bi jej začel delati kake ovire. Novi volilni red se je že razglasil, in so torej nove volitve vsak čas lahko razpišejo. Razglasilo se je že tudi navodilo glede volitve v peti kuriji. Ko se državni zbor razpusti, imajo županstva razglasiti, da se pozivljajo vsi, ki imajo pravico voliti v novi kuriji, a ne občinske. Nadalje imajo vsi delodajalci naznani vse delavce in druge uslužence, ki imajo volilno pravico v novi kuriji. Na to se bode sestavil seznam volilcev, proti kateremu bode določen 8 dnevni rok za reklamacijo.

Otvorjenje Železnih vrat. — Minoli teden se je otvoril nov kanal pri Železnih Vratih. Železna Vrata je imenovana ožina Donave, na ogerski meji, kjer zaradi skalovja voznja z večjimi ladijami skoro ni bila mogoča. Sedaj so pa napravili nov kanal, po katerem bodo lahko vozile največje ladije. K otvorjenju tega kanala so bili prišli avstrijski cesar, srbski in rumunski kralj, vsi avstrijski in ogerski ministri in nekaj srbskih in rumunskih ministrov, blizu 3000 raznih gostov. Otvoritev je bila jako slovesna. Po otvorjenju je avstrijski cesar odpotoval v Bukarešt, kateremu potovanju se pripisuje velik političen pomen.

Moravski Čehi mislijo v posebni spomenici pojasniti grofu Badeniju svoje težnje, ko pride na Moravsko, da se vlada ne bode mogla izgovarjati, a ne pozna njih teženj. Na Moravskem vlada lahko veliko stori za Čeha. Tri četrtine dežele so češki. v deželnem zboru je pa nemška večina po vladni milosti. Če vlada porabi svoj vpliv, pa srednja stranka veleposestva zapusti Nemce in deželni zbor ne bode več oviral čeških teženj. Sedaj deželni zbor samo pospešuje nemštvo, češke potrebe pa zanemarja.

Turčija. — Zatrjuje se odločno, da je mesarsko klanje Armencev v Carigradu vodil sultan sam. Njegov ukaz je bil, da so turški vojaki in uradniki tako neusmiljeno ravnali z ubogimi Armenci. Da bi Turki Armence za tem strašneje uporneže narisali svetu, razstavili so orožje, katero so baje našli pri Armencih. To seveda je še tem boljše razburilo Turke zoper Armence. Dvomljivo je pa prav, da bi bili razstavljeno orožje res našli pri Armencih. Najbrže je bila razstava orožja le zvijača v prilog Turkom nasproti tujim velevlastim. — V Angliji še vedno ni konca gibanja proti Turčiji. Znani Gladstone je imel v Liverpoolu strog govor proti Turčiji, češ, da se mora narediti konec Turčiji in preganjanju kristijanov, Anglija naj prepriča druge velevlasti, da je ne žene sebičnost, če hoče razmere v Turčiji urediti. S pomočjo drugih velevlastij naj sultana požene iz Evrope. Dočim so se prvotno domenile Ru-